

ταχυδρομοσ

**ΚΑΤΡΙΝ
ΝΤΕΝΕΒ**

Μια βασίλισσα
στην Αθήνα

Κ. ΣΗΜΙΤΗΣ
Το ΠΑΣΟΚ χρειάζεται
ριζική ανανέωση

ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΟ '92
Τα μοντέλα που θ' αγαπήσουμε

ΣΟΚ
Ήταν ο Σωκράτης
μαύρος;

ΤΟ ΠΑΣΟΚ ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ ΡΙΖΙΚΗ ΑΝΑΝΕΩΣΗ

Ο Κώστας Σημίτης, ο τεχνοκράτης με τους ευγενικούς τρόπους και το χαρακτηριστικό, σχεδόν παιδικό, χαμόγελο είναι ένας άνθρωπος που σε αφηνιάζει όταν τον γνωρίζεις από κοντά.

Η ηπιότητα, που σφραγίζει τη δημόσια εικόνα του, παίρνει το αληθινό νόημα της αυτοσυγκράτησης, καθώς βλέπεις πρόσωπο με πρόσωπο τόσο παθιασμένος και ορμητικός είναι όταν μιλάει για τα θέματα που τον απασχολούν.

Αυτή η όψη του κ. Κώστα Σημίτη είναι άγνωστη στο ευρύ κοινό. Το ίδιο και η πολιτική προϊστορία του. Για αυτήν την τελευταία του ζητήσαμε να μας μιλήσει, προτού συζητήσουμε τα σύγχρονα πολιτικά προβλήματα.

Ποιος ήταν ο Κ. Σημίτης προτού τον γνωρίσουμε ως υπουργό;

«Η πολιτική ενασχόληση ήταν αποτέλεσμα της οικογενειακής μου παράδοσης και της πνευματικής μου πορείας. Η οικογένειά μου ήταν αριστερή και μου μετέδωσε το αίσθημα της κοινωνικής ευθύνης και την αντίληψη της ενεργού συμμετοχής στα κοινά. Πήραν μέρος στην Αντίσταση. Ζήσαμε στην παρανομία αλλάζοντας σπίτια, ονόματα. Ζήσαμε μέσα σε φόβο αλλά και σε έξαρση. Ο Εμφύλιος ήταν και για μένα μια φοβερή εμπειρία. Η τυφλή εμπάθεια των αντιμαχομένων ισοπέδωσε την ελεύθερη κριτική σκέψη στην κοινωνία μας. Από τη μια πλευρά μου ενίσχυσε την αντιπάθεια απέναντι στον ολοκληρωτισμό του μηχανισμού της παραδοσιακής Αριστεράς. Από την άλλη, οι επισκέψεις στην Ασφάλεια, τα πιστοποιητικά κοινωνικών φρονημάτων, η μισαλλοδοξία του κράτους, συνέθεσαν μια εμπειρία, που σημάδεψε μόνιμα από εκείνα τα χρόνια τη ζωή μου.

»Στη διάρκεια της χούντας η αντίσταση, οι δόμβες, η σύλληψη στενών μου φίλων - ο Σάκης Καράγιωργας, ο Χρήστος Ροζοφύλλος, ο Γεράσι-

μος Νοταράς - και της γυναίκας μου ήταν γεγονός λίγο ως πολύ ασυνήθιστα. Ωστόσο για μένα ήταν η συνέχεια στο νήμα της προσωπικής ζωής και της διαρκούς και εναγωνίας αναζήτησης για την πορεία αυτής της χώρας. Στα προδικτατορικά χρόνια, στο μικρό διάλειμμα της *Ενώσεως Κέντρου* συνειδητοποιήσαμε με έναν κύκλο φίλων και συνεργατών ότι απαιτείται μια

καινούρια προσπάθεια για να ξεφύγουμε από τον αφόρητο βερμπαλισμό των παραδοσιακών πολιτικών, που απλώς συντηρούν τον προσωπικό και πελατειακό χαρακτήρα της πολιτικής ζωής. Αυτά τα χαρακτηριστικά οδήγησαν σε πλήρη αποτυχία το λαϊκό κίνημα και αντί για τη δημοκρατία καταλήξαμε στη δικτατορία. Τότε, στα χρόνια εκείνα, ιδρύσαμε τον *Όμιλο Αλέξανδρος Παπαναστασίου*. Ο στόχος μας ήταν η ενίσχυση της Κεντροαριστεράς και η κριτική θεώρηση των εξελίξεων. Η αντίσταση και η ένταξη στο ΠΑΣΟΚ απόπιν, ήταν η συνέχεια της πορείας μου».

ΧΩΡΙΣ ΝΕΕΣ ΙΔΕΕΣ

Η συζήτηση για τα σύγχρονα προβλήματα ξεκίνησε από μια συνοπτική αποτίμηση του έργου της κυβέρνησης της ΝΔ.

«Η Δεξιά, στη μορφή που έχει σήμερα, απέτυχε. Ο κ. Κ. Μητσότακης είχε ελπίζει ότι, ακολουθώντας το παράδειγμα της *Μάργκαρετ Θά-*

«Νέες ιδέες»; ανύπαρκτες. Πολιτικά κόμματα; αναχρονιστικά. Ο Κώστας Σημίτης, σε μία συνέντευξη που αποκτά ιδιαίτερη σημασία μετά την ασθένεια του κ. Παπανδρέου και τα κομματικά παραλείποντά της, διαπιστώνει ότι στον πολιτικό μας βίο κυριαρχεί το πρότυπο του Φαρ Ουέστ. Και αντιπροτείνει «να περιοριστεί ο λαϊκισμός και να τεθεί ένα τέλος στο κράτος-δυνάστη και προστάτη»

Του Κ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

Μια πολιτική χωρίς καμιά κοινωνική ευαισθησία, χωρίς προοπτική για το μέλλον. Μια πολιτική που χαρακτηρίζεται ιδιαίτερα για τους μικροκομματικούς χειρισμούς, μέσω των οποίων επιχειρείται η στήριξη της εξουσίας, ο έλεγχος του κράτους και η διανομή προνομίων στους πολιτικούς φίλους.

»Έτσι, αντί να επιτύχει ο κ. Μητσότακης αυτό που πέτυχαν οι άγγλοι Συντηρητικοί - την κινητοποίηση ορισμένων στρώματων για τη στήριξη του φιλελευθερισμού και του καταναλωτισμού - δισαρέστησε και εκείνα τα στρώματα που τον ψήφισαν».

«Η κριτική σας θυμίζει την κριτική των Άγγλων Εργατικών στα πρώτα χρόνια της κ. Θάτσερ. Μήπως είναι πολύ νωρίς να κρίνετε την κυβέρνηση»;

«Δεκαοκτώ μήνες είναι ένα μεγάλο διάστημα. Αλλά ας πάρουμε μία μία τις βασικές επαγγελίες της *Νέας Δημοκρατίας*. Επαγγέλθηκε τις ιδιωτικοποιήσεις' σε αυτόν όμως

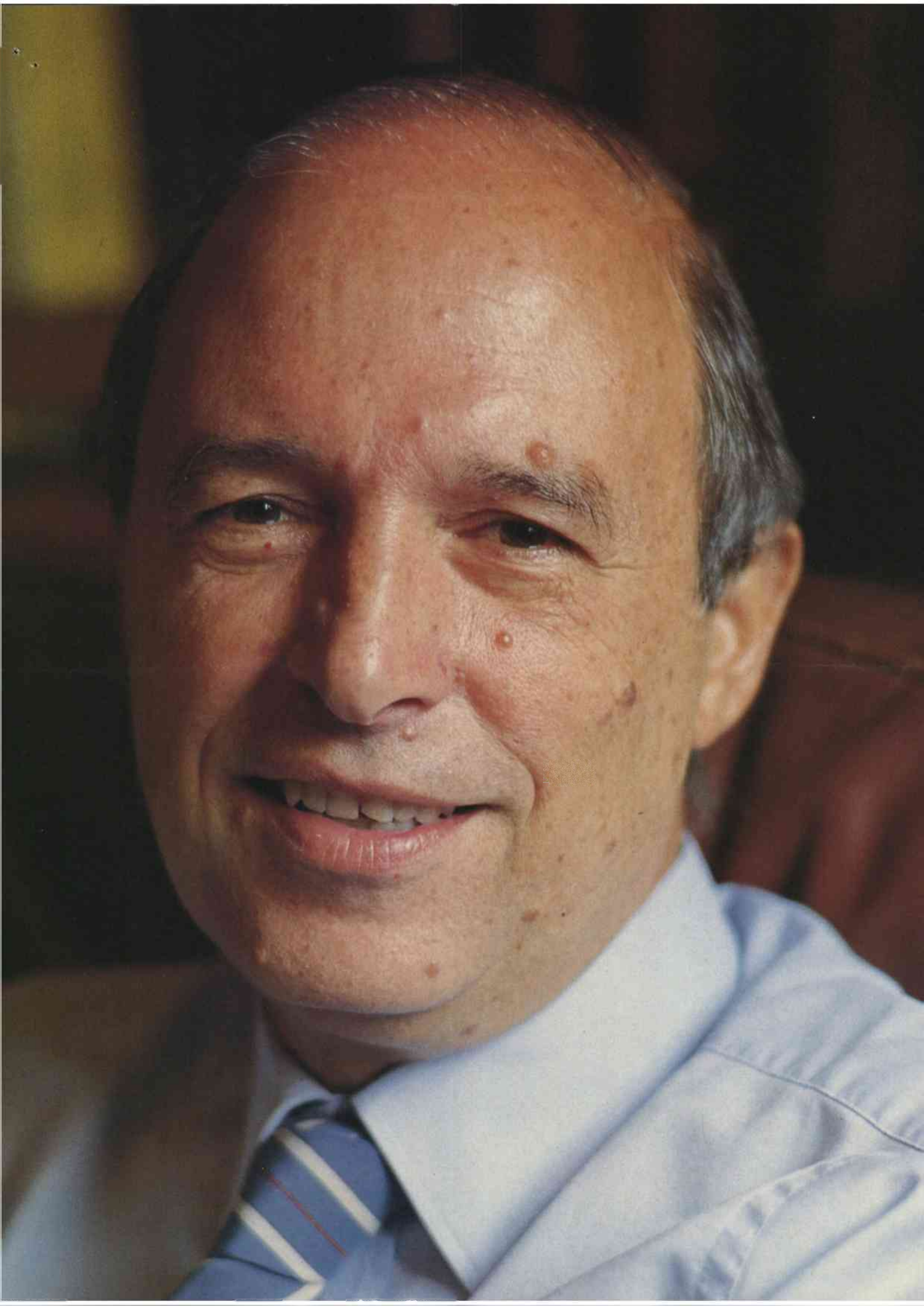
τσερ, θα δημιουργούσε με τις ιδιωτικοποιήσεις και τις πολυδιαφημισμένες "νέες ιδέες" ένα πλατύ κοινωνικό ρεύμα υποστήριξης της πολιτικής του. Σήμερα όμως, ενάμιση χρόνο μετά την ανάληψη της διακυβέρνησης, η *Νέα Δημοκρατία* αποδεικνύεται χωρίς προτάσεις, χωρίς "νέες ιδέες" και, ακόμη, διακρίνεται από έλλειψη αποτελεσματικότητας στην πολιτική της.

τον τομέα προχωρεί και πολύ αργά και χωρίς στόχους, χωρίς να ανοίγει έναν δρόμο για μια νέα δομή της οικονομίας. Και όπου προχωρεί, είναι βάσιμη η υποψία ότι τροφοδοτεί ένα μεγάλο φαγοπότι ημετέρων. Τα παραδείγματα της *Ολύμπικ Κέτερινγκ*, αλλά και όσα συμβαίνουν περί την *ΑΓΕΤ Ηρακλής* νομίζω ότι το αποδεικνύουν. Είχε ακόμη μιλήσει για αξιοκρατία' αλλά στη δημόσια διοίκηση το κυρίαρχο κριτήριο στις επιλογές της κυβέρνησης είναι η ενίσχυση του κόμματος, η υποστήριξη των κομματικών μηχανισμών και η επιβολή στο σώμα των δημοσίων υπαλλήλων μιας αντίληψης ότι πρέπει να υπακούουν. Κράτος-κόμμα-κυβέρνηση ταυτίζονται. Αλλά και στην οικονομική και κοινωνική της πολιτική, η έλλειψη κοινωνικής ευαισθησίας αλλά και ενός αποτελεσματικού σχεδιασμού με προοπτική, έφερε αύξηση της ανεργίας, τη φτώχεια σε ευρύτερα στρώματα, ενώ ένα μικρό στρώμα πλουτίζει».

«Την τελευταία περίοδο η κυβέρνηση δέχεται κριτική κυρίως για τις επιλογές της στην εξωτερική πολιτική...»

«Στον κρίσιμο τομέα των εθνικών θεμάτων, η εξωτερική πολιτική της κυβέρνησης διαπνέεται από μια αντίληψη εντελώς λανθασμένη, αλλά και ξεπερασμένη - από τον Ατλαντισμό. Την άποψη δηλαδή ότι η απόλυτη συνταύτιση με την αμερικανική πολιτική εξυπηρετεί και τα εθνικά μας συμφέροντα. Και αυτό, ενώ παραγνωρίζεται ο ρόλος της Ευρώπης, ο αναγκαίος ευρωπαϊκός προσανατολισμός της εξωτερικής πολιτικής και η ανάπτυξη μεσοβαρής προετοιμασίας και μελέτη των δικών μας ιδιαίτερων πρωτοβουλιών. Αντιθέτως, η κυβέρνηση και προσωπικά ο πρωθυπουργός επιδίδονται σε αυτοσχεδιασμούς χωρίς προετοιμασία, χωρίς μελέτη και γνώση των δεδομένων για να καταλήγουν έτσι, όπως έγινε στο Παρίσι, σε φιάσκο».

«Βρισκόμαστε ακριβώς στο μέ-

◀ **σον του τριετούς σταθεροποιητικού προγράμματος που εφαρμόζει η κυβέρνηση. Εσείς που είχατε εφαρμόσει ένα πρόγραμμα με ανάλογους στόχους, είστε ο κατάλληλος άνθρωπος για να αποτιμήσει το πρόγραμμα της κυβέρνησης.**

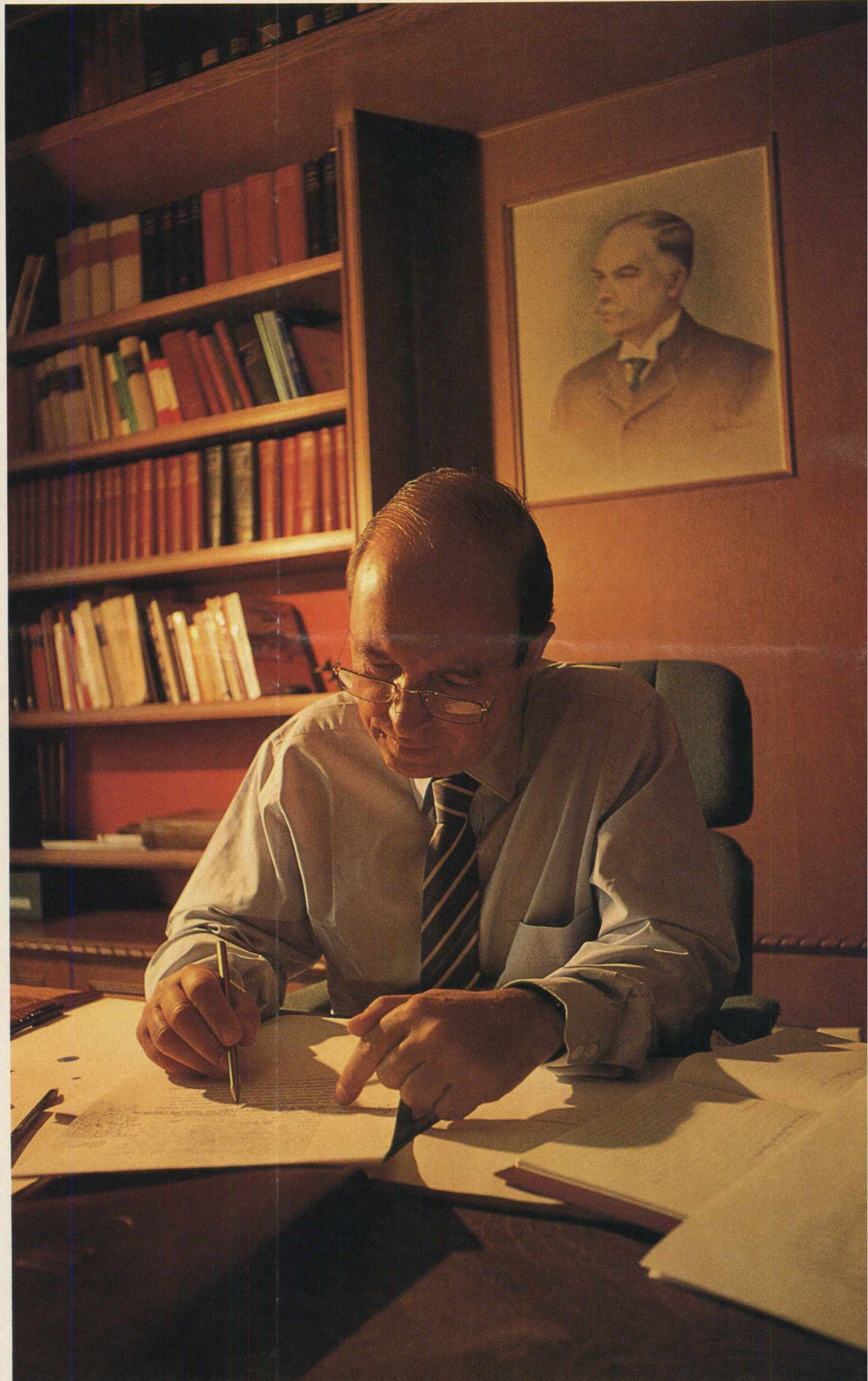
«Θα περίμενε κανείς ότι η εφαρμογή του προγράμματος αυτού – που, πρέπει να το υπογραμμίσουμε, περισσότερο από τις κυβερνητικές διακηρύξεις περιγράφηκε με ακρίβεια στους όρους του κοινοτικού δανείου – θα είχε ύστερα από τόσες θυσίες ως συνέπεια την αναστροφή των αρνητικών εξελίξεων στην οικονομία. Ωστόσο, όπως προκύπτει από τα στοιχεία, το πρόγραμμα της κυβέρνησης όχι μόνον δεν εκπλήρωσε τους όρους του δανείου, αλλά δεν αφήνει καμία ελπίδα ανάκαμψης στο άμεσο μέλλον. Τα ελλείμματα αυξήθηκαν, τα έσοδα που προέβλεπε ο προϋπολογισμός δεν πραγματοποιήθηκαν, η παραγωγή σημειώνει κάμψη και το διοικητικό επίπεδο διαβρώνεται επικίνδυνα. Μόνο τον στόχο της μείωσης του πληθωρισμού και του ελλείμματος στο ισοζύγιο εξωτερικών πληρωμών πέτυχαν. Ωστόσο, το θετικό αυτό αποτέλεσμα υπονομεύεται από την αύξηση των ελλειμμάτων και στο τέλος η εξέλιξη αυτή δημιουργεί πρόσθετες δυσκολίες. Δυσκολίες, που υπάρχει κίνδυνος να πληρωθούν πολύ ακριβά, καθώς η χώρα, όπως και όλη η Ευρώπη, βρίσκεται μπροστά σε κρίσιμες επιλογές».

- Πιστεύετε πράγματι ότι κινδυνεύουμε να βρεθούμε στο περιθώριο της ευρωπαϊκής και νομισματικής ενοποίησης;

«Η οικονομική και νομισματική ένωση είχε προβλεφθεί και προγραμματισθεί σε μια περίοδο που οι χώρες της Κοινότητας ήταν ένα σύνολο με σαφή οικονομική πολιτική και με μια πολιτική προοπτική, που θα είχε σύνορα προς τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης. Οι συγκλονιστικές εξελίξεις του 1989, που συνεχίζονται, ρίχνουν τα σύνορα στην Ευρώπη και δεν αφήνουν αδιάφορες τις δυτικοευρωπαϊκές χώρες. Οι κρίσεις στον χώρο της Ανατολικής Ευρώπης δημιουργούν συνθήκες γενικότερης αστάθειας με – και αυτό είναι ένα σύμπτωμα μόνον – αυξανόμενο κύμα προσφύγων».

- Εκτιμάτε δηλαδή, ότι η διεύρυνση της Κοινότητας προς Ανατολάς θα ωθήσει την Ελλάδα στο περιθώριο;

«Υπάρχουν αυτή τη στιγμή δύο τάσεις στην Ευρώπη: η πρώτη, προτείνει να περιοριστεί η οικονομική

και νομισματική ένωση σε έναν πολύ μικρό κύκλο ισχυρών χωρών, και οι οικονομίες και οι χώρες της Νότιας και της Ανατολικής Ευρώπης να συνδεθούν με αυτόν τον αναπτυσσόμενο πυρήνα με διάφορες μορφές. Το αποτέλεσμα θα είναι η Ελλάδα να μη θρίσσεται, δεβαίως, στον αναπτυσσόμενο πυρήνα, αλλά στον περιγύρο, στη δεύτερη ταχύτητα, και έτσι δεν θα μπορούμε να συμμετάσχουμε στις διαδικασίες της ανάπτυξης μέσα από την ευρωπαϊκή ενοποίηση.

»Η δεύτερη τάση, την οποία πιστεύω ότι πρέπει να ενισχύσουμε, προβλέπει να γίνει γρήγορα η ενοποίηση, με διεύρυνση των σχέσεων με τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης. Να προχωρήσουν δηλαδή τόσο οι δώδεκα, όσο και ταυτόχρονα η ανάπτυξη των σχέσεων με τις Ανατολικές χώρες, με συμφωνίες σύνδεσης ώστε να περιορισθούν οι παρενέργειες της κρίσης και η μαζική φυγή πληθυσμών.

»Με αυτούς τους όρους, το δίλημμα για την ελληνική πολιτική δεν είναι η εμβάθυνση της ενοποίησης με όσες χώρες το αντέχουν ή η χαλαρή διεύρυνση, αλλά η υπέρβαση του διλήμματος: χρειάζεται εμβάθυνση με θαθμιαία διεύρυνση. Αλλιώς θα βρεθούμε σε δορυφορική σχέση με την Κοινότητα».

ΝΑ ΑΛΛΑΞΟΥΜΕ ΝΟΟΤΡΟΠΙΑ

- Ποιες είναι όμως οι πολιτικές και οι οικονομικές προϋποθέσεις για τη θετική υπέρβαση του διλήμματος;

«Οι εξελίξεις στην Ευρώπη είναι τόσο γρήγορες, ώστε αν καθυστερήσουμε θα το πληρώσουμε ακριβιά. Χρειάζεται να προωθηθεί εδώ στην Ελλάδα ένα σχέδιο κοινωνικών αλλαγών, που θα προωθήσουν τον δημοκρατικό, προοδευτικό εκσυγχρονισμό της κοινωνίας. Χρειάζεται ένα σχέδιο, ώστε όσο το δυνατόν περισσότερες κοινωνικές δυνάμεις να κινητοποιηθούν για να αλλάξουμε τους θεσμούς, τις λειτουργίες, τις νοοτροπίες που οδήγησαν στο σημερινό τέλμα».

- Το κόστος, όμως, του εκσυγχρονισμού, ούτε τα κόμματα θέλουν να αναλάβουν, ούτε η κοινωνία να το πληρώσει. Τι θα γίνει;

«Χρειάζεται, είναι αλήθεια, μια ευρύτερη προσπάθεια εκσυγχρονισμού των πολιτικών κομμάτων, κινητοποίησης, πληροφόρησης, επικοινωνίας με την κοινωνία, ώστε όλοι, ή τουλάχιστον η πλειοψηφία, να συνειδητοποιήσουμε ότι σιγά σιγά ολισθαίνουμε σε χειρότερη θέση,

ότι πρέπει να καταβληθεί προσπάθεια για μια νέα κοινωνική οργάνωση, τα δάρη της οποίας φυσικά θα κατανεμηθούν ανάλογα με την οικονομική δύναμη κάθε ομάδας και τάξης.

»Βέβαια αυτό δεν μπορεί να γίνει με αυτή την κυβέρνηση. Γιατί έχουμε να κάνουμε με μια κυβέρνηση, που είτε λόγω ανικανότητας, είτε γιατί δεν θέλει να υποστεί το πολιτικό κόστος των αναγκαίων μεταρρυθμίσεων, αποφεύγει κάθε μεταρρυθμιστική προσπάθεια - λόγου χάρι, τη φορολογική μεταρρύθμιση και την ουσιαστική πάταξη της φοροδιαφυγής».

- Θέτετε προβλήματα και προτεραιότητες που απαιτούν προσπάθεια σε μήκος χρόνου. Ωστόσο, η 1/1/93 είναι πια πολύ κοντά. Πώς θα

κυβέρνηση έβαλε πρώτα τους στόχους και ύστερα, δηλαδή ποτέ, τα μέσα και τις διαδικασίες».

ΤΟ ΠΡΟΤΥΠΟ ΤΟΥ ΦΑΡ ΟΥΕΣΤ

- Και από την πλευρά της αντιπολίτευσης όμως, και ιδιαίτερα του ΠΑΣΟΚ, δεν παρουσιάστηκε ένα πρόγραμμα με σαφείς στόχους και προτεραιότητες στην κατεύθυνση που μόλις περιγράψατε.

«Η ανικανότητα και ο αυταρχισμός της κυβέρνησης διευκολύνει εκείνους από την αντιπολίτευση που πιστεύουν ότι η πολιτική αντιπαράθεση είναι τόσο απλοϊκή, όπως διαμάχη ανάμεσα στο καλό και στο κακό. Έτσι, η αναμέτρηση δεν γίνεται ανάμεσα σε ιδέες, προγράμματα και κοινωνικούς στόχους, αλλά με

Ο Γεώργιος και η Φανή Σημίτη στην κεντρική πλατεία της Λαμίας με τον Άρη Βελουχιώτη, στην απελευθέρωση.

γίνουν όλα αυτά που καθυστερούν επί δεκαετίες;

«Η πείρα μου από τις διαδικασίες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας δείχνει ότι εάν εμείς στην Ελλάδα αποφασίσουμε να αλλάξουμε ρότα και πείσουμε για αυτό τους εταίρους, τότε και ενισχύσεις θα πάρουμε και μεταβατικές περιόδους θα εξασφαλίσουμε».

- Κάτι τέτοιο όμως, είτε η κυβέρνηση, όταν εξασφάλισε το κοινοτικό δάνειο. Στους όρους του δανείου περιγράφεται σε γενικές γραμμές ένα πρόγραμμα σαν αυτό που προτείνετε.

«Οι όροι είναι ένα τεχνοκρατικό χρονοδιάγραμμα. Δεν έχουν τη συνοχή μιας συνδυασμένης οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής. Στόχους θέτουν. Το κρίσιμο πρόβλημα είναι τα μέσα που θα φέρουν το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα. Όμως, η

μα αντιπαράθεση συνθημάτων. Όχι με μια ιεραρχημένη προώθηση στόχων αλλά με μια κατά μέτωπον αντιπαράθεση. Η πολιτική ζωή κινείται στα πρότυπα του Φαρ Ουέστ: η μονομαχία των επικεφαλής και τίποτε παραπάνω. Η πολιτική διαμάχη αυτής της μορφής δεν εξυπηρετεί ούτε την ανάπτυξη ούτε τον εκσυγχρονισμό της χώρας. Πρέπει επιτέλους να κατανοηθεί ότι αυτό που χαρακτηρίζει τη σύγχρονη κοινωνία είναι οι ραγδαίες αλλαγές, η συνθετικότητα των προβλημάτων, η εξειδίκευση των αναγκών, των συμφερόντων, των ιδεών και του τρόπου ζωής των κοινωνικών ομάδων».

- Κυριαχεί όμως, η αντίθεση ποιος-ποιον ή, σε πιο απλοελληνική έκφραση, «φύγετε εσείς να έρθουμε εμείς».

«Εμείς, κατά τη γνώμη μου, επιδιώκουμε να έρθουμε στην κυβέρνηση

ση για να προωθήσουμε ένα πρόγραμμα αλλαγής της κοινωνίας. Σίγουρα δεν μπορούμε να αρκεστούμε στην κατάληψη του κάστρου και να κλειστούμε στην ασφάλεια των τειχών του, όπως έζησαν εκείνοι που διώξαμε. Ο στόχος ενός σύγχρονου σοσιαλιστικού κόμματος δεν είναι με παροχές και προνόμια να βοηθήσουμε κάποιους άλλους από αυτούς που δοθήσε η κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας, αλλά να προχωρήσουμε σε έναν άλλο τρόπο οργάνωσης της κοινωνίας. Γι' αυτό χρειάζεται από τώρα να αντιμετωπίσουμε σε βάθος τα προβλήματα της χώρας, να αναδείξουμε προτεραιότητες και να εμπνεύσουμε ένα κοινωνικό ρεύμα για την πραγματοποίηση αυτού του προγράμματος».

ΝΑ ΠΕΡΙΟΡΙΣΤΕΙ Ο ΛΑΪΚΙΣΜΟΣ

- Ωστόσο, η πολιτική του τύπου «να φύγουν αυτοί να έρθουμε εμείς», μπορεί να συσπειρώσει οπαδούς, αλλά απωθεί ολοένα και περισσότερο επιτυχημένους κοινωνικά και επαγγελματικά, πολίτες από την πολιτική και τα κόμματα. Δεν σας ανησυχεί αυτό το φαινόμενο;

«Υπάρχουν και ορισμένα πολύ θετικά στοιχεία στην απροσφορή που νιώθει ένα μεγάλο τμήμα της κοινωνίας στην πολιτική ως θέατρο, ως διαστροφή και κατάχρηση των εννοιών, ως μόνιμη υπερβολή. Την πολιτική ως αναμετρήσεις αρχηγών, που δεν συγκινούν πια, γιατί πολύ γρήγορα οι πρωταγωνιστές αλλάζουν θέσεις».

- Σε αυτόν τον κόσμο, τον απαιτητικό, δύσκολο και κουρασμένο, εσείς τι προτείνετε;

«Προτείνουμε την ισχυροποίηση της κοινωνίας απέναντι στο κράτος και τα πολιτικά κόμματα. Τα προβλήματα και οι λύσεις τους δεν είναι αρμοδιότητα επαγγελματιών της πολιτικής, αλλά όσο το δυνατόν περισσότερων ανθρώπων».

- Με ποιες διαδικασίες όμως; Γιατί οι κομματικές μοιάζουν να έχουν πεθάνει.

«Εδώ χρειάζεται μια ριζική ανανέωση των πολιτικών οργανισμών, και μιλώ ιδιαίτερα για το ΠΑΣΟΚ. Χρειάζεται μια διεύρυνση του διαλόγου και των μορφών επικοινωνίας. Να ανεβάσουμε την πολιτική από το βάραθρο της υπερβολής και του θεάτρου, στο επίπεδο της ανάληψης. Και από τους πολιτικούς απαιτείται πλέον μια υπεύθυνη στάση. Να περιοριστεί ο λαϊκισμός και να τεθεί ένα τέλος στο κράτος - δυνάστη και προστάτη».